

Nationellt kompetenscentrum anhörigas yttrande avseende Stärkt medicinsk kompetens i kommunal hälso- och sjukvård (SOU 2024:72)

Darienummer S2024/01966

Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka) har med stort intresse tagit del av utredningens slutbetänkande och tackar för möjligheten att lämna synpunkter. Nka väljer i sitt remissvar att i huvudsak lyfta de förslag och bedömningar som har en direkt påverkan på eller är av betydelse för anhöriga.

Nka arbetar sedan 2008 på uppdrag av Socialdepartementet via Socialstyrelsen som ett nationellt kunskapscentrum för anhörigfrågor. Nka:s uppdrag är att vara ett expertstöd till kommuner, regioner och enskilda utförare för att utveckla och införa anhörigstöd. I Nka:s uppdrag ingår att vara en länk mellan praktik och forskning, utveckla, utvärdera och sprida metoder och verktyg för anhörigstöd och vara en nordisk och internationell kontaktpunkt inom området.

I vårt remissvar används begreppet anhöriga för den som ger vård, hjälp och stöd till en närstående. En anhörig kan vara make/maka/partner, syskon, barn, förälder, granne, kollega eller vän eller annan person som står personen som får vård, hjälp och stöd nära.

Övergripande kommentarer

Frågan om den kommunala hälso- och sjukvården är av central betydelse ur ett anhörigperspektiv. En välfungerande, samordnad och lättillgänglig vård och omsorg utgör det mest effektiva stödet för anhöriga. Sammantaget ställer sig Nka positiva till utredningens förslag, då en tryggad hög kvalitet, kontinuitet och tillgänglighet av både medicinsk kompetens och vård- och omsorgskompetens är avgörande för att säkerställa en hållbar situation för anhöriga. Vi vill särskilt understryka att detta gäller samtliga kompetenser inom den kommunala hälso- och sjukvården.

För närvarande utför anhöriga omfattande insatser, inte endast i form av vård och stöd till sina närstående, utan även genom att koordinera insatser från olika vårdgivare och ansvara för informationsöverföring mellan olika professioner. Det är Nka:s erfarenheter att det finns situationer där anhöriga tvingas upprätthålla insatser på grund av bristande rutiner kring ansvarsfördelningen mellan professionella aktörer. Detta blir särskilt tydligt när den närstående har omfattande och komplexa vårdbehov.

Tyvärr kan vi konstatera – trots ovanstående – att anhörigas situation lyser med sin frånvaro i utredningen. Det gäller inte minst att anhörigas kunskap och erfarenhet inte tagits tillvara som en del i utarbetandet av de nu lagda förslagen. Utredningen lyfter samordnad individuell plan (SIP) men utan att inkludera anhörigperspektivet. I viss mån saknas även patientens perspektiv vilket riskerar att SIP

främst blir en planering för personalen snarare än ett verktyg för ett person- och anhörigcentrerat arbetssätt.

Kommentarer på utredningens förslag

4. Stärkt läkarmedverkan i kommunal hälso- och sjukvård

4.1 Läkarmedverkan bör stärkas inom ramen för befintliga strukturer

Nka tillstyrker förslaget men vill betona vikten av att den förstärkta läkarmedverkan inom den kommunala hälso- och sjukvården inte leder till en minskad tillgång till läkare för äldre personer med omfattande vård- och omsorgsbehov i ordinärt boende. Detta då det innebär en direkt ökad belastning på anhöriga och risk för en försämrad vård för den äldre.

4.2 Avtalen om läkarmedverkan behöver stärkas

Nka tillstyrker förslaget med tillägg i enlighet med vad som anförs under punkt 4.1. Vi vill även betona vikten av läkarmedverkan i SIP, ett forum som är av yttersta vikt för att säkerställa patient och anhörigas möjlighet till delaktighet och tillgång till relevant information. Vidare vill vi understryka vikten av att det finns en namngiven ansvarig läkare som medicinskt ansvarig sjuksköterska kan samverka med.

4.5.1 Praktiska problem relaterat till journalföring

Nka instämmer i utredningens resonemang om vikten av en sammanhållen journalföring och vill särskilt betona dess avgörande betydelse för anhöriga, som ofta behöver agera kunskapsbärare för sina närstående. En välfungerande och sammanhållen journalföring är en grundläggande förutsättning för en hög patientsäkerhet och bidrar därmed även till att stärka anhörigas förutsättningar att ge stöd på ett tryggt och hållbart sätt. Ombudsbehörighet för anhöriga för att ta del av närståendes journal efter närståendes medgivande är också en viktig del i detta.

4.6 Stärkt medicinsk kompetens på ledningsnivå

Nka vill lyfta risken med att inte betrakta vård och omsorg som en sammanhållen helhet. För både anhöriga och patienter är det avgörande att undvika nya gränsdragningar och otydliga ansvarsförhållanden, som kan uppstå om socialtjänsten och hälso- och sjukvården separeras alltför mycket. Anhöriga och patienter ska tillförsäkras ”sömlösa” insatser. Det är därför av största vikt att ansvaret för samverkan tydliggörs och att det råder absolut klarhet kring vem som bär det yttersta ansvaret för att samverkan faktiskt genomförs.

4.6.5 Vår utrednings syn på förslaget från SOU 2022:41 om krav på en ledningsansvarig för kommunal hälso- och sjukvård alla kommuner

Nka instämmer i utredningens skrivning om att rollerna MAS och MAR är en befintlig medicinsk resurs i kommunerna och dessa roller skulle kunna förtydligas med ett mer formaliserat ledningsansvar samt en mer utvecklad samverkan med läkare på verksamhetsnivå.

5. En ordning där kommunerna kan anställa läkare

Nka vill understryka att det som införs inte påverkar de samlade resurserna eller medför undanträngningseffekter, då en vård och omsorg som är underdimensionerad i sin helhet får direkta konsekvenser för anhöriga.

7. Nya karriär- och utbildningsmöjligheter i kommunal hälso- och sjukvård

Nka anser att behovet av kompetenshöjning kring anhörigas behov av stöd, i enlighet med den Nationella anhörigstrategin, även här bör beaktas och inkluderas. Förutom möjlighet för anställda att utvecklas bör kompetenshöjande insatser även spegla behov av kompetens kopplat till anhöriga och barn som anhöriga. Inom kort kommer en ny socialtjänstlag att beslutas, liksom andra viktiga nationella strategier, vilka bör samordnas för att säkerställa en helhetsinriktad och effektiv implementering.

Nka vill även understryka vikten av långsiktiga satsningar på kompetensutveckling och karriärmöjligheter i kommunal hälso- och sjukvård, istället för mer kortsiktiga satsningar.

7.2.7 Stimulera utvecklingen av en akademiskt präglad kommunal hälso- och sjukvård

Nka instämmer i utredningens förslag om ökad kunskapsutveckling samt förbättrade möjligheter till vidareutbildning och forskning inom den kommunala hälso- och sjukvården. Detta bedöms ha en positiv inverkan på vårdens kvalitet samt på det stöd som ges till anhöriga. Vidare kan det stärka anhörigas möjligheter att vara delaktiga både i vården och i kunskapsutvecklingen, inte minst avseende anhörigas situation och för utvärderingar av anhörigstödsinsatser.

I utformandet av detta remissvar har Susanne Rolfner Suvanto praktiker/möjliggörare, Linnéa Aldman utredare/möjliggörare, Ritva Gough, forskare och Lennart Magnusson, seniorrådgivare och docent, i samverkan med undertecknade deltagit.

För Nationellt kompetenscentrum anhöriga

Kalmar dag som ovan

Maria Nilsson
Verksamhetschef, forskare
maria.y.nilsson@anhoriga.se
Tel: +46 470 76 74 05

Elizabeth Hanson
FoU-ledare, professor
elizabeth.hanson@anhoriga.se
Tel: +46 480 41 80 22